Ukrajinská fotografie v období romantismu

Oryna Tkachuk

Seminární práce
Ústav filmové, televizní a rozhlasové tvorby, Slezská univerzita Opava
zadal Šimon Pikous

Ukrajinská fotografie v období romantismu

Samotné hnutí v Evropě vzniklo na konci 18. století a trvalo až do poloviny 19. století. Právě v té době docházelo k intenzivní industrializaci společnosti a tento směr vznikl jako reakce na tyto změny; šlo o popření jakýchkoli společenských a racionálních norem, poznávání světa prostřednictvím emocí, hlavní postava procházela vnitřní proměnou a poznávala svět prostřednictvím symboliky a přírodních znamení. Myslitelé a umělci romantismu se domnívali, že umění má obrovskou a blahodárnou sílu vlivu na duchovní život jednotlivce, společnosti i lidstva, a projevovali mimořádný zájem o lidskou individualitu. Člověk byl pro ně malým vesmírem, mikrokosmem. Oblíbenými žánry byly krajina a portrét. V žánru krajiny byly živě a emotivně ztvárňovány zuřivé bouře, bouřky, sopečné erupce, zemětřesení, ztroskotání lodí, v nichž přírodní živly projevují svou ničivou velkolepost. V portrétech romantičtí malíři zdůrazňovali individualitu, jedinečnost každého člověka, dynamiku, napjatý vnitřní život atd.

S rozvojem technologií a v důsledku industrializace společnosti se začaly objevovat a zdokonalovat různé technologie, a vznik fotografie nebyl výjimkou. Historie fotografie obecně začíná v letech 1826/27 snímkem Francouze Nicéphora Niépce, který díky desce potažené vrstvou bitumenu zachytil „Pohled z okna v Le Gras“. A pak zase končí, protože dalších 10 let po tom nedošlo v této oblasti k žádnému vývoji. Až dokud umělec a chemik Louis Daguerre, rovněž Francouz, nevynalezl zázračný proces, který skromně pojmenoval po sobě – „daguerrotypie“. Přístroj, který vyvinul, vypadal v nejlepších tradicích historických filmů jako velká krabice, uvnitř níž se obraz pomocí rtuťových par odrážel na měděné desce s leštěným stříbrným povrchem. Na takový „daguerrotyp“ byla pořízena fotografie krajiny z bulváru Temple v Paříži, která je považována za první snímek člověka.

A co Ukrajina? Samotné období romantismu připadlo na 20. až 60. léta 19. století a stalo se hlavní hnací silou národního obrození. Hlavním cílem ukrajinských romantiků bylo zachování národní identity a odpor proti imperiálnímu vlivu prostřednictvím návratu k folklóru, historii a lidovému jazyku.

Do ukrajinských zemí se tato technologie dostala již na počátku 40. let 19. století. Na velkých trzích tento zázrak předváděli zahraniční fotografové – publikum bylo nadšeno. Někteří dokonce zůstali ve městě žít; prvními fotografy-osadníky byli Francouzi „Jacques“ (Žan) (tak se říkalo bezejmenným obchodníkům), jako například Charles-Paul Herbst, který v roce 1858 otevřel úspěšné daguerrotypické studio, pravděpodobně v Podolí. Nebylo to však první studio tohoto druhu na Ukrajině.

Později iniciativu převzali místní milovníci módních technických vychytávek. Postupně se začaly objevovat fotografické ateliéry v Kyjevě, Charkově, Oděse, Černovcích, Lvově a dalších městech.

Samozřejmě, v té době málokdo považoval fotografii za umění. Umělci pohlíželi na tuto módní zábavu s výsměchem, čistě jako na způsob tupého kopírování reality (takové názory vyjadřoval zejména Taras Ševčenko, nejvlivnější spisovatel své doby). Nicméně tato zábava se stávala stále populárnější. Na jedné straně si ji oblíbili geografové a etnografové; na druhé straně si podmanila srdce obyčejných měšťanů.

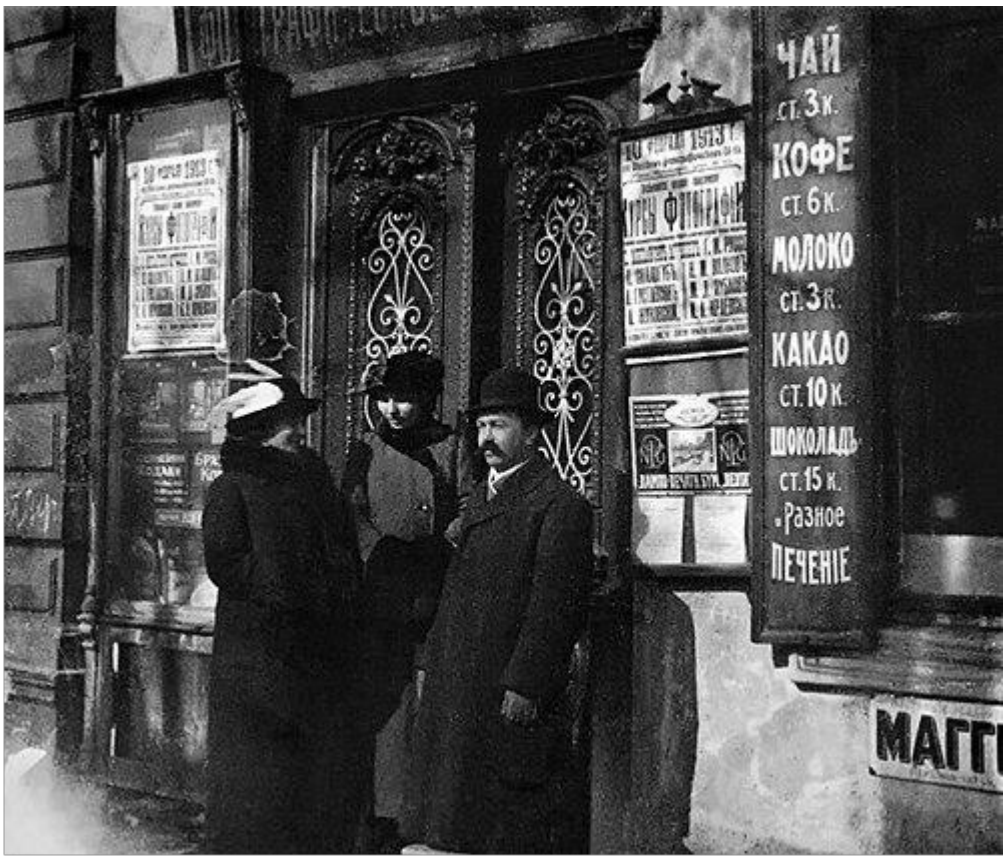
Oděsa a Kyjev

Fotografie se v Oděse objevila ihned po svém vzniku v západní Evropě. Již v roce 1842 bylo možné u fotografa Filipa Haase pořídit daguerrotypií za 25 karbanců (6 rublů ve stříbře), o čemž svědčí tehdejší záznamy v novinách „Oděský věstník“. Dagerotypisté (tak se tehdy fotografům říkalo) z Rakouska a Francie uspořádali ve městě kurzy pro místní začínající fotografy. Jednorázová konzultace stála 50 a mistrovský kurz 250–300 karbanců. Haasovi žáci si toto výnosné řemeslo rychle osvojili a od portrétní fotografie přešli k fotografování krajin a k výrobě fotografické reklamy pro módní oděské obchody.

Do Kyjeva se fotografie dostala na konci čtyřicátých – na počátku padesátých let 19. století. Již ve 40. letech začali do města přijíždět fotografové-daguerrotypisté. Otevírali zde svá dočasná studia a fotografovali obyvatele Kyjeva. Jejich podnikání se dařilo, a proto někteří z nich, jak to u cizinců přijíždějících na zakázky bývalo zvykem, zůstali v Kyjevě natrvalo. Od počátku 50. let již v Kyjevě působili místní stálí fotografové.

Druhým kyjevským daguerrotypistou té doby byl Charles Pavel Herbst, rovněž jeden z přistěhovalých cizinců. Místní mistři se nejprve učili u cizinců, kteří se usadili v Kyjevě, a poté začali pracovat samostatně. Jejich jména nejsou známa, ale první kyjevští fotografové začínali svou praxi právě s daguerrotypií. Skutečná fotografie (s negativem na skle a pozitivem na papíře), stejně jako v zahraničí, se začala šířit až od druhé poloviny 50. let. Od té doby kyjevští daguerrotypisté postupně přecházeli k fotografii a v Kyjevě se začali objevovat skuteční fotografové.

Komerční zájem fotografů přispěl k rychlému šíření a popularizaci fotografie na Ukrajině. Na poslední roky 19. století připadá rychlý rozvoj činnosti fotografů. V Oděse vzniklo v roce 1891 první sdružení amatérských fotografů v zemi – „Oděské fotografické sdružení“.

Budova Oděské fotografické společnosti. Únor 1913

Zabývalo se různými činnostmi: poskytovalo pomoc vzdělávacím institucím, organizovalo fotografické výstavy a soutěže, od roku 1912 vydávalo časopis „Věstník Oděského fotografického spolku“, pořádalo praktické kurzy zaměřené na studium fotografie, vystavovalo své práce na výstavách, podílelo se na sestavování muzejních katalogů historických památek, alb místních lokalit atd. Po nějaké době vznikla podobná spolky po celé zemi: Krymský (1896), Jelisavetgradský (1906), Charkovský (1905), Podilský (1908) a Volyňský (1910). Již v roce 1908 jich bylo asi 20.

Fotografie zaznamenala zvláštní rozmach na počátku 20. století, kdy všeobecné nadšení pro ni vedlo k významným vynálezům v této oblasti. Nejoblíbenějším žánrem se stala zejména sociální fotoreportáž s jejími novými formami interpretace a fotografické kompozice. Právě ve 20. letech, kdy byla fotografie v oblasti techniky ještě novinkou, se formovaly kruhy lidí „nového umění“. Jejich představitelé se živě zajímali o kinematografii, divadlo, fotografii, polygrafické umění, design a reklamu.

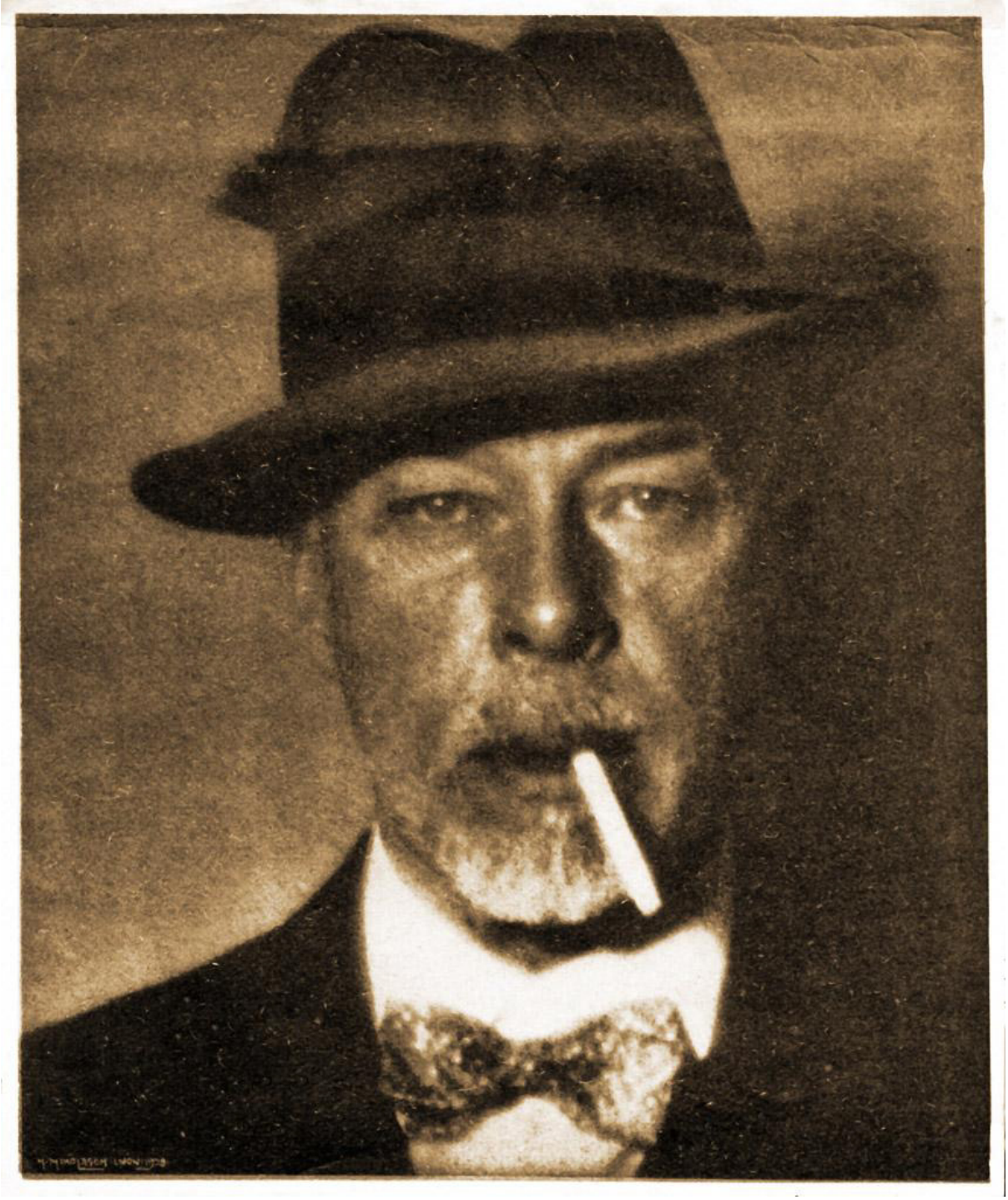
Významné místo v historii ukrajinské fotografie zaujímá činnost světově proslulého kyjevského spolku amatérských fotografů „Dager“ (1901–1917). Spolek zpočátku sdružoval amatéry pouze z Kyjeva a okolní gubernie, později pak z celé Ukrajiny. Přispívalo k rozvoji a šíření umělecké, vědecké, technické i každodenní fotografie. Spolek „Dager“ se zabýval teoretickým i praktickým výzkumem v oblasti fotografického umění, podporoval a propagoval rozvoj fotografických výprav s vědeckými i uměleckými cíli.

Lvov

Ve Lvově, který sice za Evropou v oblasti fotografie a kinematografie zaostával, avšak jen o krok, byla fotografie v uměleckých kruzích velmi populární. Její počátky se datují do stejné doby, kdy se rozvíjela fotografická činnost v Oděse. Hned po první zprávě o Daguerrově objevu v lednu 1839 otiskla „Gazeta Lvovská“ rozsáhlý článek na toto téma a v průběhu roku se k němu často vracela; po zveřejnění technologie daguerrotypie ve Francii pak 1. října otiskla podrobný popis tohoto procesu. Zatímco dříve byl za prvního lvovského fotografa považován Johann Gloisner, nyní se objevuje také jméno Josef Berres. Zároveň byl známým lvovským fotografem profesor fyziky na Lvovské univerzitě Jan Gloisner (1839) a prvním profesionálním fotografem – důstojník rakouské armády a povstalec z roku 1831 Augustin Holoněvský (1843). Dagerotypy Lvova byly veřejně vystaveny v červnu 1841 v knihkupectví na náměstí Rynok č. 2.

Profesor anatomie na Lvovské univerzitě, Čech původem, Josef Berres (1796–1844), majitel domu v ulici Vály Nízké, dnes prospekt Svobody 8, se nadchl pro daguerrotypii a rozhodl se ji zdokonalit, aby odstranil její hlavní nedostatek – jedinečnost a nemnožitelnost. Za tímto účelem prováděl četné pokusy s tiskem snímků z daguerrotypií metodou leptu. Jeho práce přinesla pozitivní výsledky a již v dubnu 1840 popsal svůj vynález ve „Vídeňských novinách“ a později, v červenci 1840, vydal ve Vídni samostatnou brožuru. V těchto publikacích zavedl Berres do němčiny termín „Lichthild“ – „světelný obraz“. Tento výraz je dodnes ekvivalentem pojmu „fotografie“ a jeho doslovný překlad se zachoval v ukrajinském termínu „svitlyna“. Zatímco po Gloisnerovi v historii zůstala pouze novinová zmínka, díla Berresa se dochovala až do dnešní doby. Jelikož leptání a tisk z daguerrotypií vyžadovaly velmi vysokou zručnost tiskaře, začal Berres spolupracovat se známým českým grafikem Josefem Aкcmanem. Tisky z leptaných daguerrotypií Berresa jsou uchovány ve sbírkách Moravské galerie v Brně. Proto si vavříny průkopníka lvovské fotografie zaslouží především on.

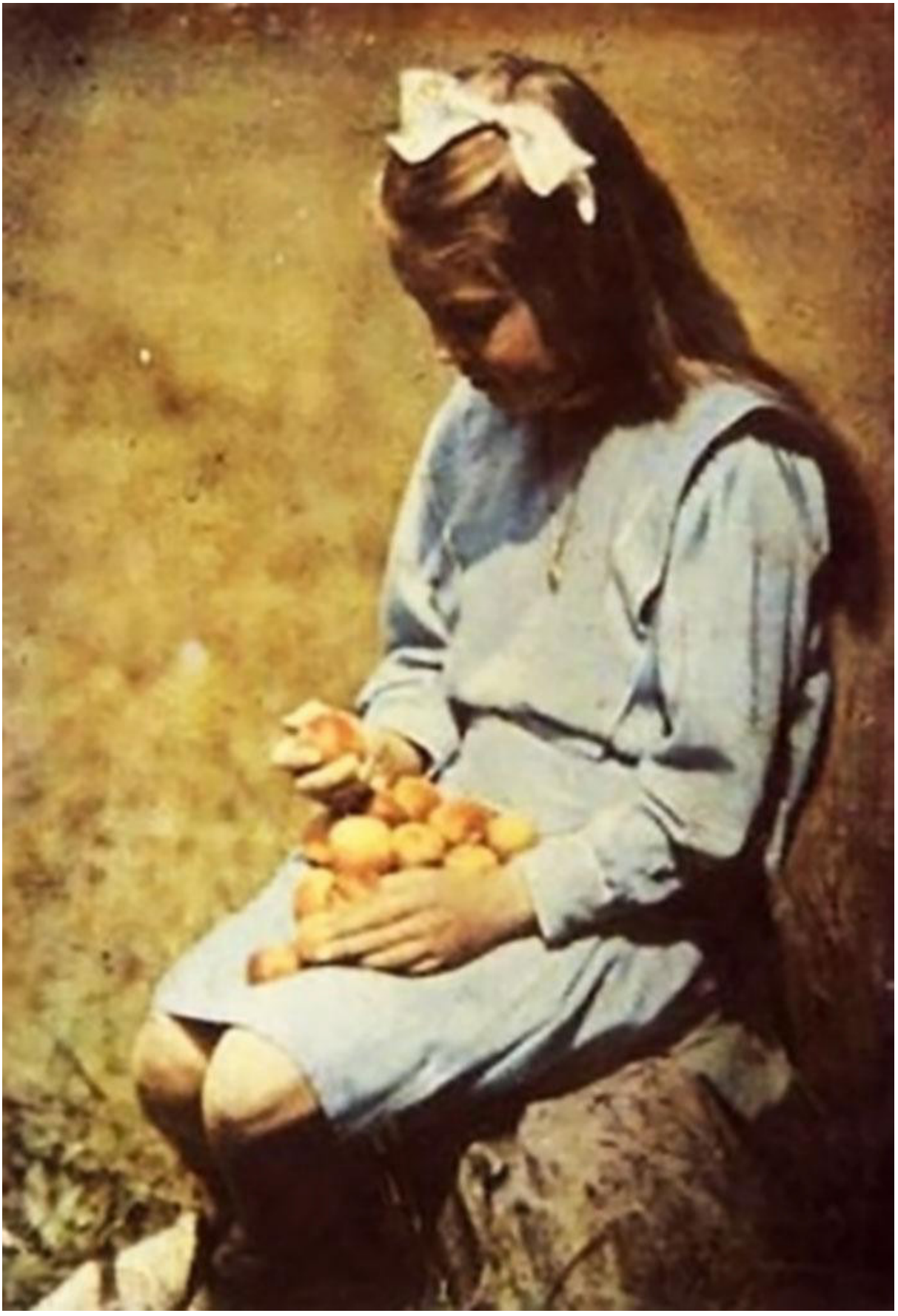
Henrik Mikolasz (1872–1931) – významný umělecký fotograf z Haliče. V roce 1902 se H. Mikolasz zúčastnil první polské fotografické výstavy v Krakově, v roce 1903 pak mezinárodní fotografické výstavy v Budapešti; za účast na první slovanské fotografické výstavě ve Wieliczce (Západní Halič) téhož roku získal svou první cenu. V roce 1903 se H. Mikolasz ujal vedení Klubu milovníků fotografického umění ve Lvově (který byl brzy přejmenován na Lvovskou fotografickou společnost). V roce 1904 se zúčastnil výstavy Fotografické společnosti ve Vídni a získal uznání i v hlavním městě. Zároveň začal působit jako kritik a i v této oblasti si okamžitě získal autoritu. Bibliografie H. Mikolasze čítá šest knih a 53 publikací v periodikách. Od roku 1906 pravidelně publikovaly fotografie H. Mikolasze vídeňské fotografické časopisy. V červnovém čísle lvovského „Fotografického měsíčníku“ z roku 1908 vyšel článek Josefa Svitkovského (dalšího významného lvovského fotografa) u příležitosti 25. výročí působení H. Mikolasze v oblasti fotografického umění. Jen v roce 1908 uspořádala Lvovská fotografická společnost 94 přednášek, ukázek a večerů a dva kurzy pro amatéry. Téhož roku se H. Mikolasz definitivně rozloučil se svou podnikatelskou minulostí a prodal svou slavnou lékárnu Marianu Kryžanovskému. V roce 1909 Lvovský fotografický spolek jednomyslně odhlasoval návrh udělit H. Mikolaszovi titul čestného člena spolku.

Henryk Mikolasz – jeden z prvních lvovských fotografů, kteří pořizovali barevné fotografie

Henrik Mikolasz při práci, rok 1910

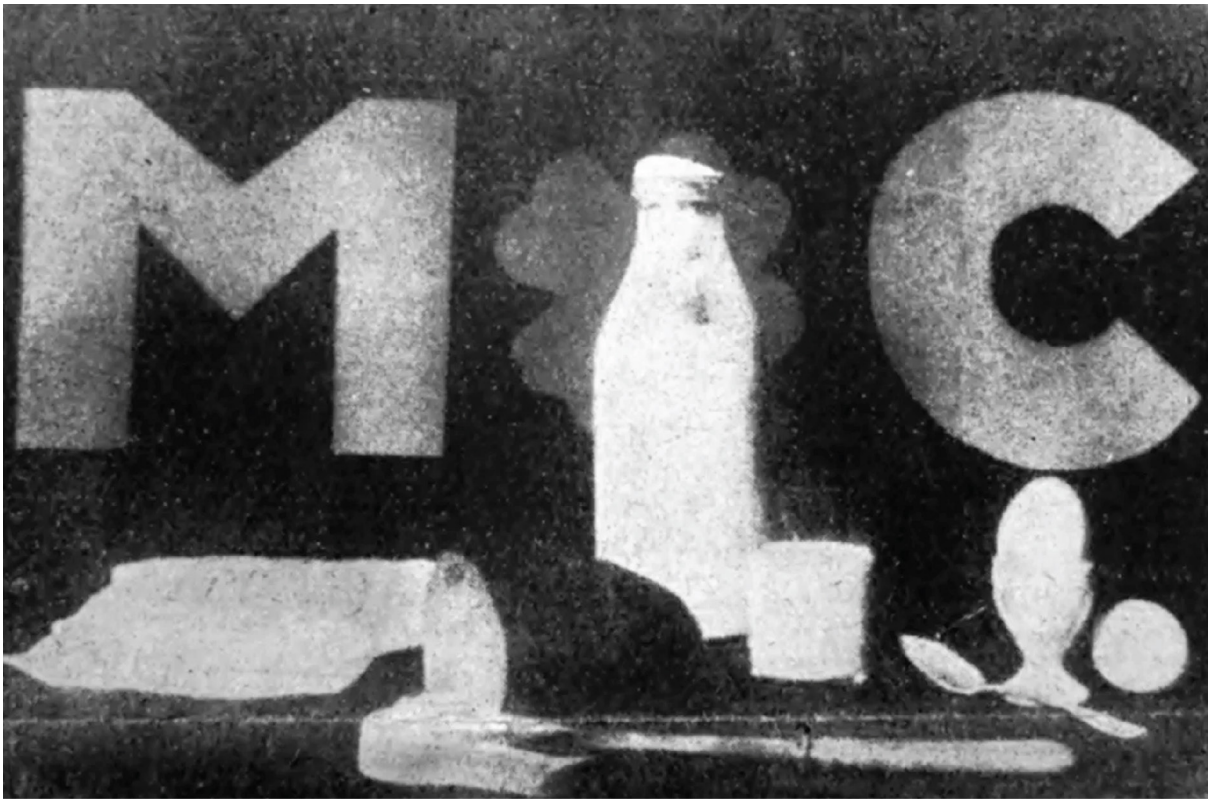
Henryk Mikolasz „Dívka s meruňkami“, rok 1910

Těžká léta první světové války strávil H. Mikolasz ve svém domě v Tatarově nad Prutem. Do Lvova se vrátil na konci roku 1919 nebo na začátku roku 1920 a otevřel fotografický ateliér ve své vile na ulici Poninského 3, dnes I. Franka 127. V roce 1921 se H. Mikolasz ujal vedení katedry fotografie na „Lvovské polytechnice“. Katedra byla součástí fakulty architektury. Studenti fakult architektury a komunikace studovali fotografii ve třetím ročníku: dvě hodiny přednášek a dvě hodiny praktických cvičení týdně během jarního semestru. V roce 1922 však byl studijní program zkrácen. Od roku 1929 G. Mikolasz také přednášel kurz „Dokumentární fotografie“.
Profesionální fotografové se neustále obraceli o pomoc k umění. Dokonalé zvládnutí techniky fotografování nestačilo k uspokojení jejich ambicí jako fotografických umělců. Bez studia alespoň základů kompozice a estetiky neměli možnost vyjádřit ve fotografii více, než jim nabízela příroda. Proto jeden z nejznámějších lvovských fotografů, „otec lvovské fotografie“ a dlouholetý předseda Lvovského fotografického spolku H. Mikolasz nejprve navštěvoval hodiny malířství u Juliusze Kossaka a později studoval v Krakově u Jana Stanisławského a Juliusze Falata. Po celý život se Mikolasz kromě fotografie věnoval i malířství a účastnil se uměleckých výstav ve Lvově, Krakově a Varšavě. Část jeho uměleckého díla je uložena v Národním muzeu ve Vratislavi. Jeho manželka Regina, rovněž členka spolku, absolvovala umělecké vzdělání.

Známý lvovský výtvarník Roman Turin absolvoval v Paříži specializované kurzy fotografie, zajímal se o reklamní fotografii a experimentoval s fotokoláží a fotomontáží. Jeho kolega z evropských cest, známý lvovský výtvarník Roman Selský, také hodně fotografoval. Bohužel celý Selského předválečný archiv (více než 1 000 snímků) byl zničen během druhé světové války.
Profesionální fotografka, aktivní členka LFT a stálá účastnice lvovských i mezinárodních výstav Sofie Huber studovala malířství u profesora T. Rybkovského, učitele na Uměleckoprůmyslové škole. V této škole působilo Lvovské fotografické společenství. Často se právě umělci stali vynikajícími fotografy. Své umělecké mistrovství, vycvičený odhad a schopnost zachytit z obyčejného materiálu neobyčejný námět využívali k tvorbě fotografických kompozic, což položilo základy umělecké fotografie. Umělci často využívali fotografie jako doplněk k narychlo vytvořené skice, aby v budoucnu mohli dokončit malířskou či grafickou kompozici.

Roman Turin v Paříži (první polovina 30. let), za kamerou Stanislav Lipinský (z archivu Galiny Gronské)

Roman Turin. Reklamní fotomontáž, 30. léta 20. století (Vstříc. – 1937. – Č. 2)

Charkov

Za zmínku stojí charkovská umělecká škola, zejména její význačný představitel, legendární avantgardní malíř a jeden ze zakladatelů skupiny charkovských kubofuturistů „Svaz sedmi“ Boris Kosarev. Jeho umělecká díla jsou uložena v muzeích v Itálii, Francii, Rusku a USA, některá se nacházejí v soukromých sbírkách. Zároveň Charkovská městská umělecká galerie v rámci programu „Naše dědictví“ shromáždila a představila v expozici „Počátek 20. století“ fotografie B. Kosareva z osobních a soukromých archivů. Byly zde vystaveny fotografie od výrazných portrétů až po reportážní série, které vyprávěly o událostech v životě ukrajinského národa. Není známo, zda byl B. Kosarev v té době obeznámen s úspěchy „Bauhausu“. B. Kosarev, blízký přítel V. Majakovského, V. Chlebnikova, B. Pasternaka a mnoha dalších pokrokových osobností té doby, byl jistě seznámen s novými trendy, i když dveře na Západ byly tehdy pevně zavřené. Za fotografické „okno do Evropy“ považují badatelé polovinu 20. let, kdy V. Majakovskij začal vyjíždět do zahraničí. Časopisy s pracemi německých a francouzských fotografů, které přivezl, umožnily Kosarevovi provádět tvůrčí experimenty v oblasti fotografického umění.

Foto: Boris Kosarev

Foto: Boris Kosarev

Foto: Boris Kosarev

Foto: Boris Kosarev

Kropyvnytskyj

V roce 1900 bylo v Jelisavetgradu (dnes Kropyvnytskyj) založeno „Sdružení jelisavetgradských fotografů“. V prvních letech své existence se fotografické ateliéry v Jelisavetgradu nazývaly různě: „Kabinet-portrét“, „Vizit-portrét“, „Portrét-suvenýr“, „Fotosalón“, „Fotografický ateliér“ atd. O tom svědčí reklamní nápisy těchto ateliérů, které se nacházejí na zadní straně dochovaných fotografií. V Jelisavetgradu existovalo asi 20 známých velkých fotosalónů a několik menších. Někteří soukromí podnikatelé, kteří se věnovali fotografii, měli ateliéry nejen v Jelisavetgradu. Například Bronislav Šindel vlastnil ateliéry v Jelisavetgradu, Mykolajivu a Oděse.
Všechna velká fotografická studia v Jelisavetgradu se rovněž nacházela na centrálních ulicích. Studio E. P. Pletzera – ulice Dvirtsova, dům Guňkinové. Umělecká fotografie Bronislava Shindela se nacházela na rohu ulic Veliká Perspektivná a Nižně-Donská.

Názvy elisavetgradských fotografických salónů souvisely s výtvarným uměním: Šindělova fotografie – „Rafael“. Existovaly i další názvy s charakteristickou uměleckou terminologií –„Dekadence“, „Modern“, „Renesance“, „Kabinet-Victoria“. Souběžně existovala

miniateliéry „Suvenír“ a „Vizit“. Na konci 19. a počátku 20. století vládl v módě styl modernismus, což se projevilo na všech předmětech každodenního života v lidském okolí. Modernismus se nevyhnul ani fotografii. Fotografie se začaly vyrábět v rámech s paspartou, na pevném kartonu slepeném z několika vrstev. Velmi módní bylo aranžování fotografií v salonech bohatých majitelů, které se nacházely po celé Ruské říši – u tiraspolského a dvorního fotografa Lamitiéra, Glotzera. V salonech se vytvářely krajinné pozadí – palmy, hrady, hory, vodopády, sídla.

V Jelisavetgradu se fotografie zdobily skromněji. Například oblíbeným motivem, který zdobil fotografie v salonu Charlaba, byly monogramy s jeho iniciálami a zkřížené písmena. Na zadní straně – kvetoucí větvička jasmínu, astry, vlaštovky a vinná réva. Na mnoha fotografiích byly oblíbeným motivem zadní strany kresby nejslavnějšího umělce secese – Alfonse Muchy.

Ternopil

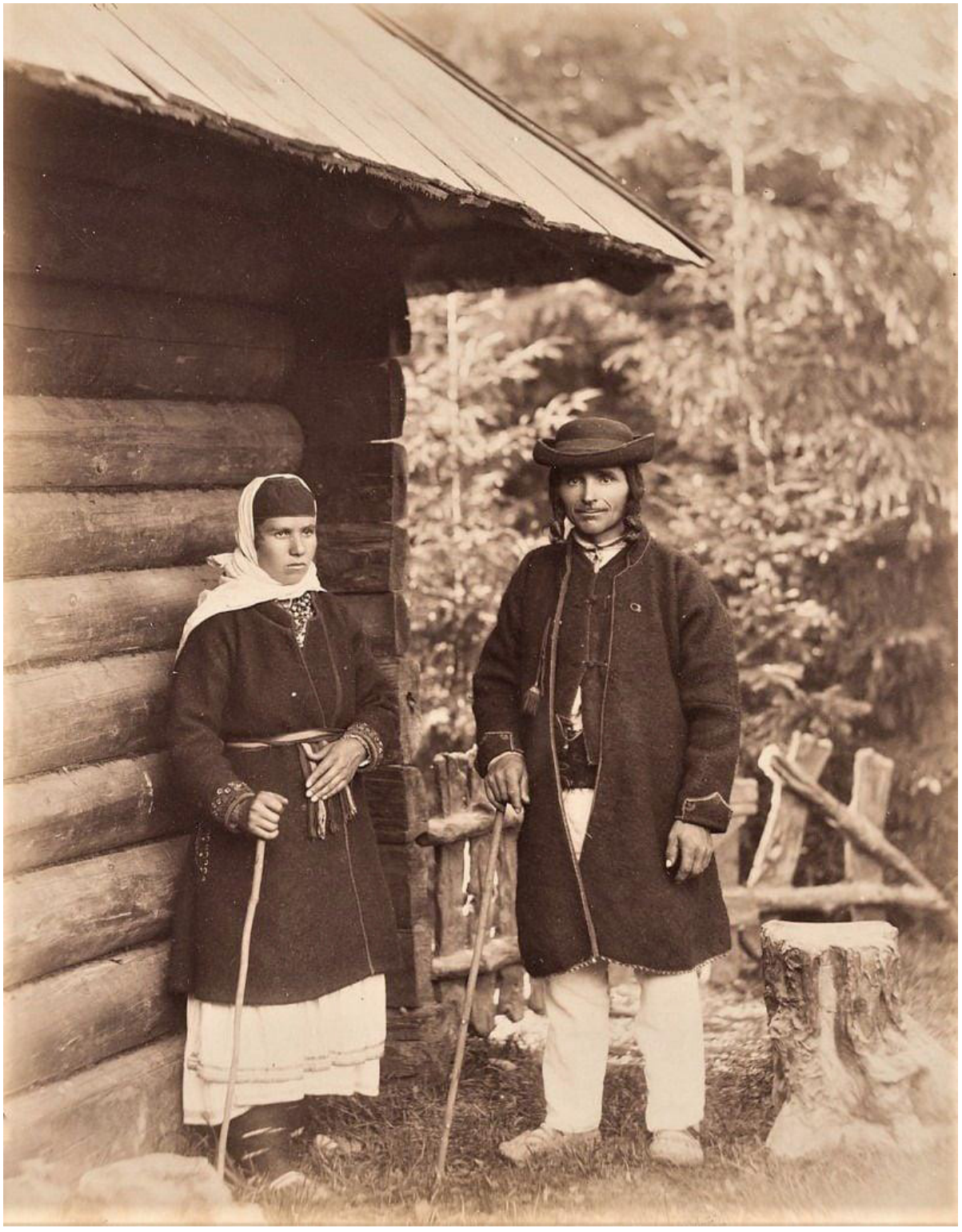
V Ternopilu se fotografické salony objevily ve druhé polovině 19. století. Jednalo se o takzvané salony „kabinetní fotografie“. Prostory se vyznačovaly souvislou řadou velkých oken, což zajišťovalo dostatečné osvětlení. Tam se na pozadí dekorací pořizovaly portréty, rodinné a svatební fotografie, které se poté nalepovaly na kartonový podklad – paspartu, na níž se zpravidla vyrazilo jméno majitele fotoateliéru a také se uvádělo, kde je uložena předloha. Tehdejší ternopilské negativy byly uloženy dokonce i ve Vídni.

Jedním z nejstarších známých ternopilských fotografů byl Alfred (Anton) Silkevič, který se narodil v roce 1855 v Ternopilu v rodině vojáka. Během cest s otcem, který se často z pracovních důvodů zdržoval ve Lvově, Krakově a Vídni, se mladík seznámil s fotografickým řemeslem a nadchl se pro něj. Fotografii studoval ve Lvově a své profesionální dovednosti zdokonaloval v Praze. Rodiče mu pomohli pořídit potřebné vybavení k otevření vlastního fotografického studia.

V červenci 1887 se v Ternopili konala Druhá krajová etnografická výstava, během níž A. Silkevič představil album s 50 fotografiemi rolníků ve slavnostním oděvu z různých regionů Haliče a Bukoviny. Část fotografií se v současné době nachází ve fondech Ternopilského krajinářského muzea. Jsou vysoce kvalitní a dobře zachovalé. Existují důkazy, že „kabinetní fotografka“ A. Silkevičová působila v Ternopilu přibližně v letech 1881–1882. Na konci 19. století po ní zmizely všechny stopy.

Lidové kroje z vesnice Serafinci, Ivano-Frankivská oblast, etnografická výstava v Ternopilu, 6. července 1887

Lidové kroje z vesnice Benjova, Lvovská oblast, etnografická výstava v Ternopilu, 6. července 1887.

Lidové kroje z vesnice Ispas, Černovická oblast, etnografická výstava v Ternopilu, 6. července 1887.

V rodinných albech obyvatel Ternopila lze najít fotografie dalšího známého fotografa ze starého Ternopila, Brunona Kalishevského. Na zadní straně jeho paspartu je grafické vyobrazení kamenného domu, v němž se nacházel salón, který zahájil činnost přibližně v roce 1895, a nápis v polštině: „Umělecké fotoateliér, Brunon Kališevský – Ternopil,

Adlerova pasáž, vlastní dům“. Kromě portrétů a rodinných snímků má tento umělecký fotograf také sérii fotografií ternopolských kostelů. Byl účastníkem polského povstání v roce 1863 a byl znám také jako aktivista řemeslného sdružení „Gwiazda“. Na fotografii tohoto mistra je kromě zmíněné adresy – Pasáž Adlera (dnes ulice O. Kuľčickej) – také ulice A. Mickiewicze. Která z nich je starší, se nepodařilo zjistit. Kališevský zemřel v roce 1935. Přibližně ve stejném období jako Kalishevského salón zahájilo činnost také fotoateliér Judity Golenderové. V obchodně-průmyslovém seznamu Haličského království z roku 1906 se zmiňují také ternopolští fotografové Zygmunt Atlas a Pinkas Pechter. Jméno posledně jmenovaného se dochovalo na pohlednici s pohledem na jezuitský kostel v Ternopilu (postavený v roce 1901), kterou vydal právě on. Místní tisk z roku 1911 zmiňuje také ateliér Jurkeviče, který se nacházel „na ulici 3. května (dnešní ulice Sagaidachného) v činžovním domě Štefana Nevgoffa“.

Historie Ternopila je zachycena také díky objektivům Wolfa, Wilhelma a Leopolda Ljaubových. Existují dokumentární zmínky o tom, že Wolf Ljaub začal ve městě pracovat v roce 1905 a bydlel v ulici A. Mickiewicze. Právě fotografie V. Ljauba, vydané jako pohlednice, nám dodnes připomínají bouřlivé dny března až června 1917 a zachycují zničené město v době první světové války. Jména Ljaubových lze najít na mnoha fotografiích v publikacích o místních dějinách i na rodinných snímcích. Dokumenty z počátku roku 1939 dokládají, že Vilhelm Ljaub byl majitelem fotografického ateliéru v Pasáži Adlera č. 2, zatímco ve čtvrtém domě na této ulici bydlel další ternopolský fotograf, Leopold Ljaub. Díla zmíněných mistrů se vyznačovala nejen kvalitou, ale i uměleckým vkusem.

Za zmínku stojí také další známé osobnosti, které významně přispěly k rozvoji fotografie.

FRANZ DE MEZER (Kyjev)

Franz de Mezer (1830–1922) — nesporný lídr na kyjevském trhu fotografických služeb v druhé polovině 19. století. Pocházel z Volyně, studoval umění ve Vídni a v 50. letech 19. století se přestěhoval do Kyjeva, kde se nadchl pro fotografii. Bylo to poměrně rizikové podnikání, protože fotoaparát a ostatní vybavení byly neuvěřitelně drahé — investice se však skvěle vyplatily. Již v roce 1865 otevřel Mezer vlastní fotografický ateliér v samém centru města, na rohu ulic Khreschatyk a Prorizna.

Foto: Franz de Mezer

Foto: Franz de Mezer

Foto: Franz de Mezer

Ateliér si mezi obyvateli Kyjeva získal velkou oblibu a portrétní fotografie přinášely nemalý zisk. Již na počátku 70. let 19. století se Mezer stal jedním z nejbohatších lidí ve městě. V kuráži se pokusil vstoupit do hotelového byznysu, dokonce postavil vlastní obrovskou budovu na Khreschatiku — ale tento nápad skončil fiaskem. Mezer s obtížemi splatil dluhy a vrátil se ke své obvyklé činnosti — fotografování.

Kromě portrétů fotografoval také kyjevské krajiny. Na jeho fotografiích se zachoval klidný Kyjev 19. století.

Mezer pracoval ve svém fotografickém ateliéru až do bolševického převratu. V roce 1918 navštívili 88letého fotografa agenti ČK a zabavili mu veškeré vybavení i většinu negativů. O tři roky později zemřel na infarkt.

Franz de Mezer "Evropské náměstí"

Franz de Mezer "Ševčenkův bulvár"

Franz de Mezer *"Sídliště Šekavice"*

OLEXIJ IVANICKYJ (Charkov)

Olexij Ivanickyj (1850–1920) – jeden z průkopníků ukrajinské reportážní fotografie. Proslavil se v roce 1888, kdy zdokumentoval nehodu carského vlaku u Charkova. Při katastrofě zahynulo 21 cestujících a dalších 68 bylo zraněno, ale samotný ruský car Alexandr III. vyvázl bez vážných zranění.

Foto: Olexij Ivanickyj

Foto: Olexij Ivanickyj

Ivanickyj otevřel své fotografické studio v Charkově již v roce 1882, ale teprve příhoda s vlakem dala jeho kariéře silný impuls. Car ho vyznamenal různými medailemi a daroval mu také prsten s diamantem a nemalý pozemek na břehu řeky Siverskyj Donec. Tam si fotograf postavil sídlo, kam často zavítaly tehdejší celebrity: Čechov, Šaljapin, Serebrjakovová a další.

Fotograf ještě několikrát fotografoval carskou rodinu, když navštěvovali místo katastrofy (ano, tato událost byla natolik významná, že tam dokonce postavili obrovský chrám na památku). Pracoval také jako korespondent novin „Južnyj kraj“. Během revoluce se skrýval před rudými na Krymu, kde se mu podařilo nějakou dobu pracovat v místním ateliéru. Ale skrýt se mu nakonec nepodařilo.

Foto: Olexij Ivanickyj

Foto: Olexij Ivanickyj

Foto: Olexij Ivanickyj

Foto: Olexij Ivanickyj

JOSIP KORDYŠ (Kyjev, Kamjanec-Podilský)

O životě Josipa Kordyše se dochovalo velmi málo informací — není znám ani rok jeho narození. Co víme jistě, je to, že měl nejméně dvě fotografická studia (jedno v Kyjevě, druhé v Kamjanci-Podilském) a v této oblasti dosáhl nemalých úspěchů. Fotografovat začal v 60. letech 19. století. Byl dvorním fotografem Kyjevské univerzity sv. Vladimíra a členem jihozápadního oddělení Carské geografické společnosti.

Nejzajímavější částí Kordyšova odkazu jsou jeho etnografické fotografie. V 80. letech 19. století vyfotografoval mnoho prostých Ukrajinců, převážně obyvatel Podolí. Poměrně známý je jeho „Etnografický album Malorosie“; mnoho Kordyšových snímků se také dostalo do „Alba ruských krojů“ – kolektivní sbírky téměř stovky fotografů ze všech koutů říše.

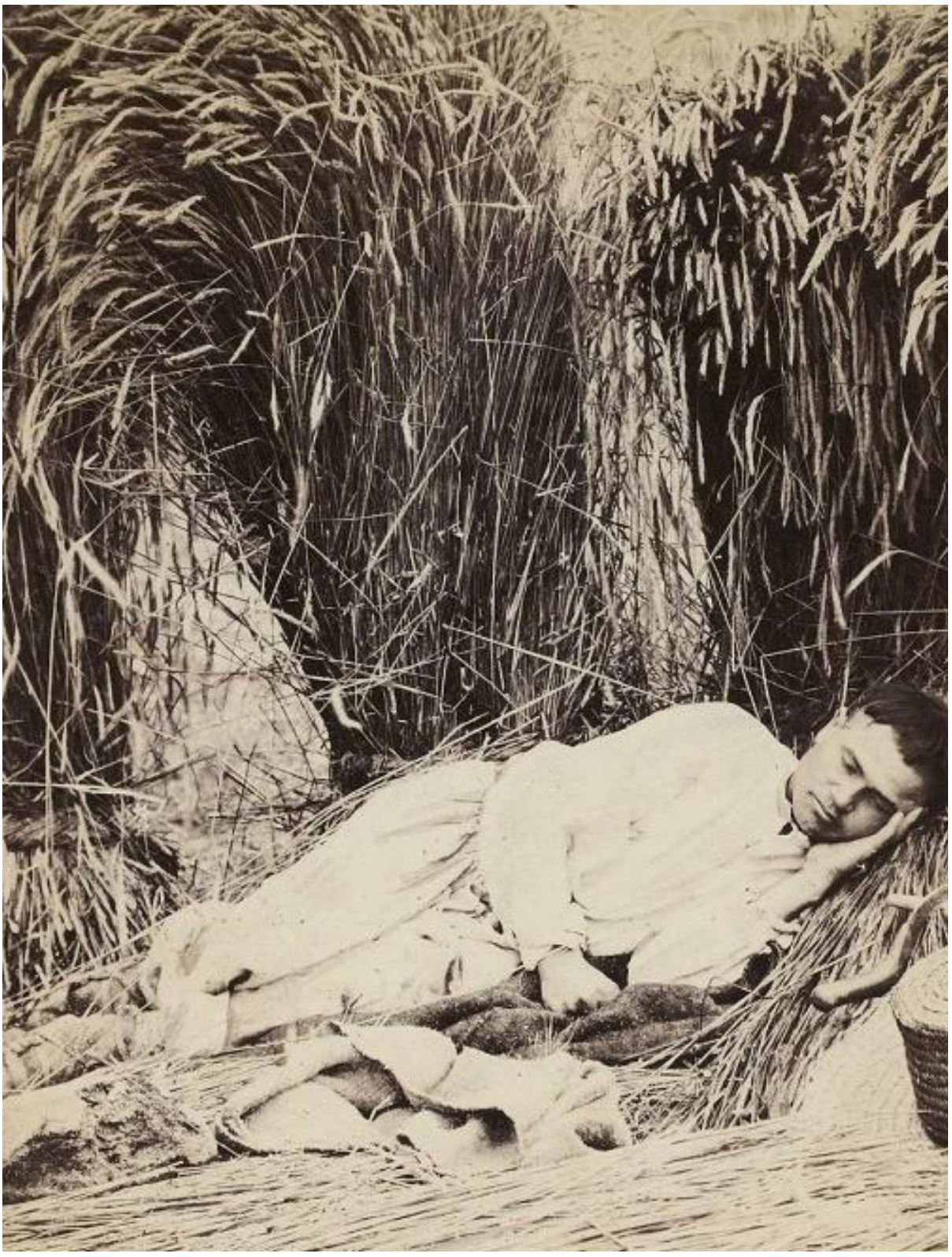

Foto: Josip Kordyš

Foto: Josip Kordyš

Foto: Josip Kordyš

JOSIP CHMELEVSKIJ (Poltava)

Josip Chmelevskij (1849–1924) se narodil ve Varšavě a studoval v Petrohradě. Po dokončení studií se přestěhoval do Poltavy, kde se stal nejslavnějším fotografem. V roce 1875 si otevřel vlastní fotoateliér, kde zdokonaloval své umění. Od konce 80. let 19. století se začal pravidelně

účastnit mezinárodních fotografických výstav a sbírat tam ocenění: Paříž 1889, Lausanne 1890, Brusel 1891, Chicago 1893 a tak dále.

Poltavská oblast je mimo jiné „gogolovskými místy“ a Chmelevskij se podílel na vytvoření této mytologie. V roce 1902 vytvořil a vlastním nákladem vydal album „Gogol na rodné půdě“, plné snímků Gogolova rodného statku, jeho panství, onoho samého jarmarku v Soročincích a dalších venkovských krajin.

Foto: Josip Chmelevskij

Foto: Josip Chmelevskij

Foto:Josip Chmelevskij

Kromě toho vydal Chmelevskij album s fotografiemi zbrusu nové budovy Poltavského zemského sboru, která byla postavena v roce 1908. Prvních několik let sloužila jako administrativní a muzejní budova, bolševici ji přeměnili na Proletářské muzeum; dnes se v ní nachází Poltavské krajinářské muzeum. Chmelevskij vyfotografoval všechny interiéry budovy: od vstupních hal a sálů pro shromáždění až po sklepy s archivy.

Foto:Josip Chmelevskij

Foto:Josip Chmelevskij

Foto:Josip Chmelevskij

Nejvýznamnějším snímkem, který Chmelevskij za celou svou kariéru pořídil, je však skupinová fotografie tehdejší ukrajinské inteligence. V roce 1903 se ukrajinští kulturní činitelé sjeli do Poltavy na odhalení pomníku Kotljarevského – a s velkou radostí pózovali před objektivem slavného poltavského fotografa.

Foto:Josip Chmelevskij

Závěr

Na územích podléhajících Ruské říši bylo na konci 19. a počátku 20. století vedle výroby fotografických předloh otevřeno několik továren na výrobu paspart, rámečků a alb na fotografie, ačkoli část této produkce se i nadále dovážela z Evropy.

Časové hranice zvolené pro tuto studii končí přibližně ve 20. letech 20. století a umožňují zabývat se obdobími vývoje fotografie, která již skončila a lze je podrobit analýze. Z toho vyvozujeme závěr, že fotografové na ukrajinském území se nadchli pro tento nový umělecký obor současně s fotografy v západní Evropě. V mnoha městech se souběžně zrodil zájem o fotografii, vznikala fotoateliéry, otevíraly se fotografické dílny a začali působit talentovaní umělci.

Oryna Tkachuk

Studentka Slezské univerzity

Audiovizualní tvorba

Zdroje:

- amnesia.in.ua/early-photographers
- culture.pl/ua/stattia/halychany-136-rokiv-tomu-na-znimkakh-polskoho-fotohra fa-alfreda-silkevycha
- redcucumber.kiev.ua/uk/mystecztvo-fotografiyi-v-ukrayini-drugoyi-polovyny-xix-pochatku-xx-st
- mgallery.kharkiv.ua/ru/2006-boris-kosarev-nachalo-hh-veka/
- photo-lviv.in.ua/najbilshyj-lvivskyj-inteligent-abo-kym-buv-roman-turyn/
- photo-lviv.in.ua/henryk-mikolyash-pioner-kolorovoho-foto-u-lvovi/
- uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%B4%D0%B5%D1%81%D1%8C%D0 %BA%D0%B5_%D1%84%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B5_%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE